

Vzdálenost afinních podprostorů v euklidovském prostoru

Bud' $(\mathbf{V}, +, \cdot)$ euklidovský prostor. Připomeňme, že to znamená, že $(\mathbf{V}, +, \cdot)$ je nenulový vektorový prostor konečné dimenze n nad tělesem $(\mathbb{R}, +, \cdot)$ všech reálných čísel s pevně zadaným skalárním součinem $f : \mathbf{V} \times \mathbf{V} \rightarrow \mathbb{R}$.

Připomeňme dále, že pro libovolný vektorový podprostor $\mathbf{W}$ euklidovského prostoru $(\mathbf{V}, +, \cdot)$ množina vektorů

$$\mathbf{W}^\perp = \{\mathbf{x} \in \mathbf{V} : (\forall \mathbf{w} \in \mathbf{W})(f(\mathbf{x}, \mathbf{w}) = 0)\}$$

tvoří rovněž vektorový podprostor v euklidovském prostoru $(\mathbf{V}, +, \cdot)$ a nazývá se ortogonální doplněk vektorového podprostoru $\mathbf{W}$ v euklidovském prostoru $(\mathbf{V}, +, \cdot)$. (Podotkněme, ačkoliv to v označení $\mathbf{W}^\perp$ není explicitně zachyceno, že ortogonální doplněk $\mathbf{W}^\perp$ podprostoru $\mathbf{W}$ i všechny další navazující pojmy jsou zavedeny v závislosti na zmíněném pevně zadaném skalárním součinu $f : \mathbf{V} \times \mathbf{V} \rightarrow \mathbb{R}$.)

Doplňme konečně, že důsledkem předpokladu o tom, že euklidovský prostor $(\mathbf{V}, +, \cdot)$ je kromě jiného nenulový vektorový prostor konečné dimenze n (nad tělesem $(\mathbb{R}, +, \cdot)$), je tato skutečnost. Pro libovolný vektorový podprostor $\mathbf{W}$ euklidovského prostoru $(\mathbf{V}, +, \cdot)$ je samotný euklidovský prostor $(\mathbf{V}, +, \cdot)$ přímým součtem podprostoru $\mathbf{W}$ a jeho ortogonálního doplňku $\mathbf{W}^\perp$. Platí tedy $\mathbf{V} = \mathbf{W} \oplus \mathbf{W}^\perp$.

V situaci z předchozích odstavců tedy pro každý vektor $\mathbf{u} \in \mathbf{V}$ existují jednoznačně určené vektory $\mathbf{a} \in \mathbf{W}$ a $\mathbf{b} \in \mathbf{W}^\perp$ takové, že $\mathbf{u} = \mathbf{a} + \mathbf{b}$. Vektor $\mathbf{a}$ se pak nazývá ortogonální projekce vektoru $\mathbf{u}$ do vektorového podprostoru $\mathbf{W}$. Vektor $\mathbf{b}$ je pak ovšem ortogonální projekcí vektoru $\mathbf{u}$ do ortogonálního doplňku $\mathbf{W}^\perp$ vektorového podprostoru $\mathbf{W}$. Pro tento vektor $\mathbf{b}$ bývá též užíván název komponenta vektoru $\mathbf{u}$ vzhledem k vektorovému podprostoru $\mathbf{W}$. Připomeňme, že pro vektory $\mathbf{a}$ a $\mathbf{b}$ platí $\mathbf{b} = \mathbf{u} - \mathbf{a}$. Je tedy možno ortogonální projekci vektoru $\mathbf{u}$ do vektorového podprostoru $\mathbf{W}$ charakterizovat též jako vektor $\mathbf{a}$ splňující podmínky $\mathbf{a} \in \mathbf{W}$ a $\mathbf{u} - \mathbf{a} \in \mathbf{W}^\perp$. Tato charakterizace ortogonální projekce je zvláště výhodná k jejímu výpočtu.

Bud' znovu $(\mathbf{V}, +, \cdot)$ euklidovský prostor, což jako doposud znamená, že $(\mathbf{V}, +, \cdot)$ je nenulový vektorový prostor konečné dimenze n nad tělesem $(\mathbb{R}, +, \cdot)$ všech reálných čísel s pevně zadaným skalárním součinem $f : \mathbf{V} \times \mathbf{V} \rightarrow \mathbb{R}$. Připomeňme, že pro libovolný vektor $\mathbf{x} \in \mathbf{V}$ se pak číslo $\|\mathbf{x}\| = \sqrt{f(\mathbf{x}, \mathbf{x})}$ nazývá norma vektoru $\mathbf{x}$ v euklidovském prostoru $(\mathbf{V}, +, \cdot)$. (Znovu poznamenejme, že ačkoliv to v označení $\|\mathbf{x}\|$ není explicitně zachyceno, norma $\|\mathbf{x}\|$ vektoru $\mathbf{x}$ je takto zase zavedena v závislosti na zmíněném pevně zadaném skalárním součinu $f : \mathbf{V} \times \mathbf{V} \rightarrow \mathbb{R}$.)

Nechť dále $\mathcal{P}, \mathcal{Q} \subseteq \mathbf{V}$ jsou libovolné dva afinní podprostory euklidovského prostoru $(\mathbf{V}, +, \cdot)$. Připomeňme, že prvky afinních podprostorů zpravidla značíme velkými latinskými písmeny $A, B, C, \dots$ a mluvíme o nich jako o bodech daných afinních podprostorů. Vzdálenost výše uvedených afinních podprostorů $\mathcal{P}, \mathcal{Q}$ je pak definována formulí

$$\nu(\mathcal{P}, \mathcal{Q}) = \inf\{\|B - A\| : A \in \mathcal{P}, B \in \mathcal{Q}\}.$$

Jestliže $\mathcal{P} \cap \mathcal{Q} \neq \emptyset$, pak ovšem $\nu(\mathcal{P}, \mathcal{Q}) = 0$. Zajímá nás tedy dále případ, kdy $\mathcal{P} \cap \mathcal{Q} = \emptyset$, tj. kdy afinní podprostory $\mathcal{P}, \mathcal{Q}$ jsou navzájem disjunktní.

Nechť nyní $C \in \mathcal{P}$ a $D \in \mathcal{Q}$ jsou dva libovolně zvolené body uvedených dvou afinních podprostorů $\mathcal{P}, \mathcal{Q}$. Víme, že pak zmíněná podmínka $\mathcal{P} \cap \mathcal{Q} = \emptyset$ je ekvivalentní podmínce $D - C \notin \mathcal{Z}(\mathcal{P}) + \mathcal{Z}(\mathcal{Q})$, kde $\mathcal{Z}(\mathcal{P}), \mathcal{Z}(\mathcal{Q})$ jsou zaměření afinních podprostorů $\mathcal{P}, \mathcal{Q}$. Takže v tom případě $\mathcal{Z}(\mathcal{P}) + \mathcal{Z}(\mathcal{Q})$ je vlastní vektorový podprostor euklidovského prostoru $(\mathbf{V}, +, \cdot)$, což znamená, že ortogonální doplněk $(\mathcal{Z}(\mathcal{P}) + \mathcal{Z}(\mathcal{Q}))^\perp$ je nenulový vektorový podprostor euklidovského prostoru $(\mathbf{V}, +, \cdot)$. V této situaci pak platí

$$\nu(\mathcal{P}, \mathcal{Q}) = \|\mathbf{g}\|, \quad \text{kde } \mathbf{g} \text{ je ortogonální projekce vektoru } D - C \text{ do vektorového podprostoru } (\mathcal{Z}(\mathcal{P}) + \mathcal{Z}(\mathcal{Q}))^\perp.$$

Pravdivost tohoto tvrzení lze ozřejmit následující úvahou. Označme dále $\mathbf{h}$ ortogonální projekci vektoru $D - C$ do vektorového podprostoru $\mathcal{Z}(\mathcal{P}) + \mathcal{Z}(\mathcal{Q})$. Takže pak máme $D - C = \mathbf{g} + \mathbf{h}$. Poněvadž $\mathbf{h} \in \mathcal{Z}(\mathcal{P}) + \mathcal{Z}(\mathcal{Q})$, existují vektory $\mathbf{s} \in \mathcal{Z}(\mathcal{P})$ a $\mathbf{t} \in \mathcal{Z}(\mathcal{Q})$ takové, že $\mathbf{h} = \mathbf{s} + \mathbf{t}$. Potom tedy máme $D - C = \mathbf{g} + \mathbf{s} + \mathbf{t}$. Uvažme nyní body

$F = C + \mathbf{s}$ a $G = D - \mathbf{t}$. Pak jistě $F \in \mathcal{P}$, $G \in \mathcal{Q}$ a z předchozího vyjádření rozdílu $D - C$ přímým propočtem vyplyne, že $G - F = \mathbf{g}$. Je tedy vektor $\mathbf{g}$ kolmý na zaměření $\mathcal{Z}(\mathcal{P})$, $\mathcal{Z}(\mathcal{Q})$ obou afinních podprostorů $\mathcal{P}$, $\mathcal{Q}$ a přitom spojuje dva body F, G z těchto afinních podprostorů. Odtud je patrné, že $\nu(\mathcal{P}, \mathcal{Q}) = \|\mathbf{g}\|$, jak uvedeno výše. Navíc z tohoto poznatku ohledně vektoru $\mathbf{g}$ plyne, že oproti dříve uvedené definiční formuli vzdálenosti $\nu(\mathcal{P}, \mathcal{Q})$ daných dvou afinních podprostorů $\mathcal{P}$, $\mathcal{Q}$ pro tuto vzdálenost platí dokonce formule

$$\nu(\mathcal{P}, \mathcal{Q}) = \min\{\|B - A\| : A \in \mathcal{P}, B \in \mathcal{Q}\}.$$

Věnujme se závěrem případu, kdy uvedené afinní podprostory $\mathcal{P}$, $\mathcal{Q}$ euklidovského prostoru $(\mathbf{V}, +, \cdot)$ jsou úplně mimoběžné. To však znamená, že oproti situaci v předchozím odstavci navíc máme $\mathcal{Z}(\mathcal{P}) \cap \mathcal{Z}(\mathcal{Q}) = \{\mathbf{o}\}$. V tom případě ale součet zaměření $\mathcal{Z}(\mathcal{P}) + \mathcal{Z}(\mathcal{Q})$ je ve skutečnosti přímým součtem $\mathcal{Z}(\mathcal{P}) \oplus \mathcal{Z}(\mathcal{Q})$. To má ovšem za následek, že v předchozím odstavci k ortogonální projekci $\mathbf{h}$ vektoru $D - C$ do vektorového podprostoru $\mathcal{Z}(\mathcal{P}) \oplus \mathcal{Z}(\mathcal{Q})$ existují jediné vektory $\mathbf{s} \in \mathcal{Z}(\mathcal{P})$ a $\mathbf{t} \in \mathcal{Z}(\mathcal{Q})$ takové, že $\mathbf{h} = \mathbf{s} + \mathbf{t}$. Odtud je patrné, že body $F \in \mathcal{P}$, $G \in \mathcal{Q}$ (nalezené podle vztahů $F = C + \mathbf{s}$ a $G = D - \mathbf{t}$), které mají tu vlastnost, že pro vektor $\mathbf{g} = G - F$ platí $\nu(\mathcal{P}, \mathcal{Q}) = \|\mathbf{g}\|$, jsou v tomto případě určeny jednoznačně. Tehdy se úsečka FG nazývá příčka úplně mimoběžných afinních podprostorů $\mathcal{P}$, $\mathcal{Q}$ realizující vzdálenost těchto afinních podprostorů v euklidovském prostoru $(\mathbf{V}, +, \cdot)$. Z právě provedených úvah je také vidět, že k nalezení této příčky FG úplně mimoběžných afinních podprostorů $\mathcal{P}$, $\mathcal{Q}$ realizující jejich vzdálenost v euklidovském prostoru $(\mathbf{V}, +, \cdot)$ může být často početně výhodnější začít výpočtem ortogonální projekce $\mathbf{h}$ vektoru $D - C$ do vektorového podprostoru $\mathcal{Z}(\mathcal{P}) \oplus \mathcal{Z}(\mathcal{Q})$.